

СЛАВЕТНІ УКРАЇНСЬКІ НАУКОВЦІ: ЯРОСЛАВ БОРИСОВИЧ БЛЮМ

Строганов О.О., Коваль О.О.

*Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,
м. Київ, пр. Перемоги, 37, Україна,
e-mail: Koval_O_A@ukr.net*

Ярослав Борисович Блюм – відомий український учений, академік НАН України, провідний фахівець у галузі біотехнології та генетики, доктор біологічних наук. Народився Я. Б. Блюм 8 квітня 1956 р. в с. Топори Ружинського району Житомирської області. Одразу після школи у 1973 р., вступив до Київського державного університету імені Тараса Шевченка, кафедру біохімії якого закінчив у 1978 р. з відзнакою. Освіту продовжував на тій же кафедрі, де в подальшому працював асистентом, молодшим, а потім і старшим науковим співробітником. Дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата біологічних наук захистив у 1982 р.

Протягом 198 – 1990 рр. Я. Блюм працювати в Інституті ботаніки імені М.Г. Холодного АН УРСР, 1988 р. захистив докторську дисертацію на тему «Радіаційне ураження систем вторинних посередників і його направлена біохімічна корекція у регуляції функціональної активності ядра клітини». Від 1989 р. завідував лабораторією клітинної біології та інженерії, створеної академіком Ю.Ю. Глебою в цьому ж інституті (з 1989 р. – Інститут клітинної біології та генної інженерії), а протягом 2002 – 2009 рр. завідував відділом інституту. Під його керівництвом захищено 20 кандидатських дисертацій. Після того, як у 1992 р. Ю.Ю. Глеба виїхав за кордон, Я. Блюм одночасно став виконувати ще й обов'язки директора інституту. У 1995 р. його обрали членом-кореспондентом, а в 2006 р. академіком НАН України. Також упродовж 2001–2004 рр. Я. Блюм представляв Україну в науковому комітеті НАТО, а нині є віце-президентом і членом Наглядової ради Міжнародної асоціації громадських досліджень та регуляції у галузі біотехнології (Бельгія), членом Ради директорів Чорноморської біотехнологічної асоціації. Упродовж 2002-04 рр. – член Дорадчої ради НАТО з питань наук та технологій про життя [1].

Я. Б. Блюм – президент (з 2010 р.) та член Ради директорів Чорноморської біотехнологічної асоціації (з 2004 р.), член наглядової ради міжнародної ініціативи з регуляції та досліджень у біотехнології (Нідерланди), член Ради Федерації європейських товариств біологів рослин, засновник українського кластеру Європейської організації з біології рослин,

національний кореспондент міжнародної асоціації біотехнології рослин, співпрезидент Українського товариства клітинних біологів та біотехнологів, перший віце-президент Всеукраїнської асоціації біологів рослин [1].

У липні 2008 р. Я. Б. Блюм був призначений директором Інституту харчової біотехнології та геноміки НАН України. За ці роки новий інститут перетворився на наукову установу, яка успішно впроваджує передові розробки не тільки в галузі клітинної біології, молекулярної генетики та біотехнології рослин, а й у структурній біоінформатиці, популяційній генетиці рослин, харчовій біотехнології, мікробному синтезі, біотехнології рідкого палива (біоетанолу та біодизеля) [2].

Ярослав Юорисович є автором та співавтором понад 450 наукових праць, у тому числі кількох монографій, 9 патентів та 9 свідоцтв на сорти рослин [2]. Згідно з його профілем на Google scholar [3] його h-індекс дорівнює 33, що є дуже високим показником його наукової діяльності – на його роботи посилаються багато вчених, а згідно зі статистики на платформі ResearchGate його роботи переглядалися понад 60 тисяч разів [4].

Наукова кар'єра доктора Ю.Б. Блюма почалася з глибокого вивчення посттрансляційних модифікацій ядерних білків і біохімічних механізмів, що беруть участь у регулюванні структурно-функціональних властивостей хроматину. В Національній академії наук України фокус досліджень доктора Блюма змістився на вивчення молекулярної організації та механізмів функціонування цитоскелету у вищих рослинах. Наприкінці 80-х – початку 90-х рр. він проводив новаторські дослідження ролі мікротрубочок у створенні та стабілізації соматичних гібридів рослин, що призвело до виробництва мутантних рослинних ліній із мутаціями цитоскелетного білка.

Я. Б. Блюм є піонером у галузі біології рослинних клітин. Його праці стали вагомим внеском у наше розуміння молекулярних механізмів, які регулюють структуру та функції рослинних клітин.

Наукові дослідження академіка Я.Б.Блюма охоплюють різні аспекти біології та біотехнології рослин: перенесення генів та генна інженерія рослин, регулювання експресії генів рослин, культура рослинних клітин та генетичне різноманіття. Також він активно розвиває інноваційні технології виробництва рослинної біомаси та біопалива. Внесок Блюма у вивчення біології та біотехнології рослин високо цінується науковою спільнотою як в Україні, так і за її межами.[5]

Наукова діяльність Я.Б.Блюма була неодноразово відзначена:

- Почесне звання професор міжнародної науково-освітньої програми (Нью-Йорк, 1999);

- Премія імені В.Я. Юр'єва за цикл робіт «Генетичні основи клітинної селекції, інженерії рослин та селекційні білкові маркери» (2002);
- Державна премія в галузі науки і техніки за роботу «Система використання біоресурсів у новітніх біотехнологіях отримання альтернативних палив» (2011) [6];
- Почесне звання України – «Заслужений діяч науки і техніки України» (2016)

Крім наукової роботи, Я.Б. Блюм до сьогодні є активним учасником суспільного життя. Він є членом редколегії декількох наукових журналів, таких як «Cell Biology International», «Biotechnology and Biotechnical Equipment», «Biotechnologia Acta», «Доповіді НАН України», «Наука та інновації», «Вісник Українського товариства генетиків та селекціонерів», а також є головним редактором (з 2006 р.) міжнародного журналу «Cytology and Genetics», був членом Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти.

Нині Ярослав Борисович є і залишається прикладом до наслідування для багатьох молодих учених в Україні та за її межами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Славетні постаті житомирщини. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.zhitomir.info/post_967.html
2. Національна академія наук України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.nas.gov.ua/UA/PersonalSite/Pages/default.aspx?PersonID=000000980>
3. Google scholar [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://scholar.google.com/citations?hl=en&user=KoShbMYAAAAJ&view_op=list_works&sortby=pubda
4. Researchgate [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.researchgate.net/profile/Yaroslav-Blume>
5. Plokhovska, Svitlana H., et al. Crosstalk Between Melatonin and Nitric Oxide in Plant Development and UV-B Stress Response.// UV-B Radiation and Crop Growth. Singapore: Springer Nature Singapore, 2023. 319-339.
6. Указ Президента України від 18 травня 2012 року № 329/2012 «Про присудження Державних премій України в галузі науки і техніки 2011 року»